

ΒΡΑΝΟΣ ΒΩΖΑΝΗΣ

ΥΠΟ

ΠΕΡ. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

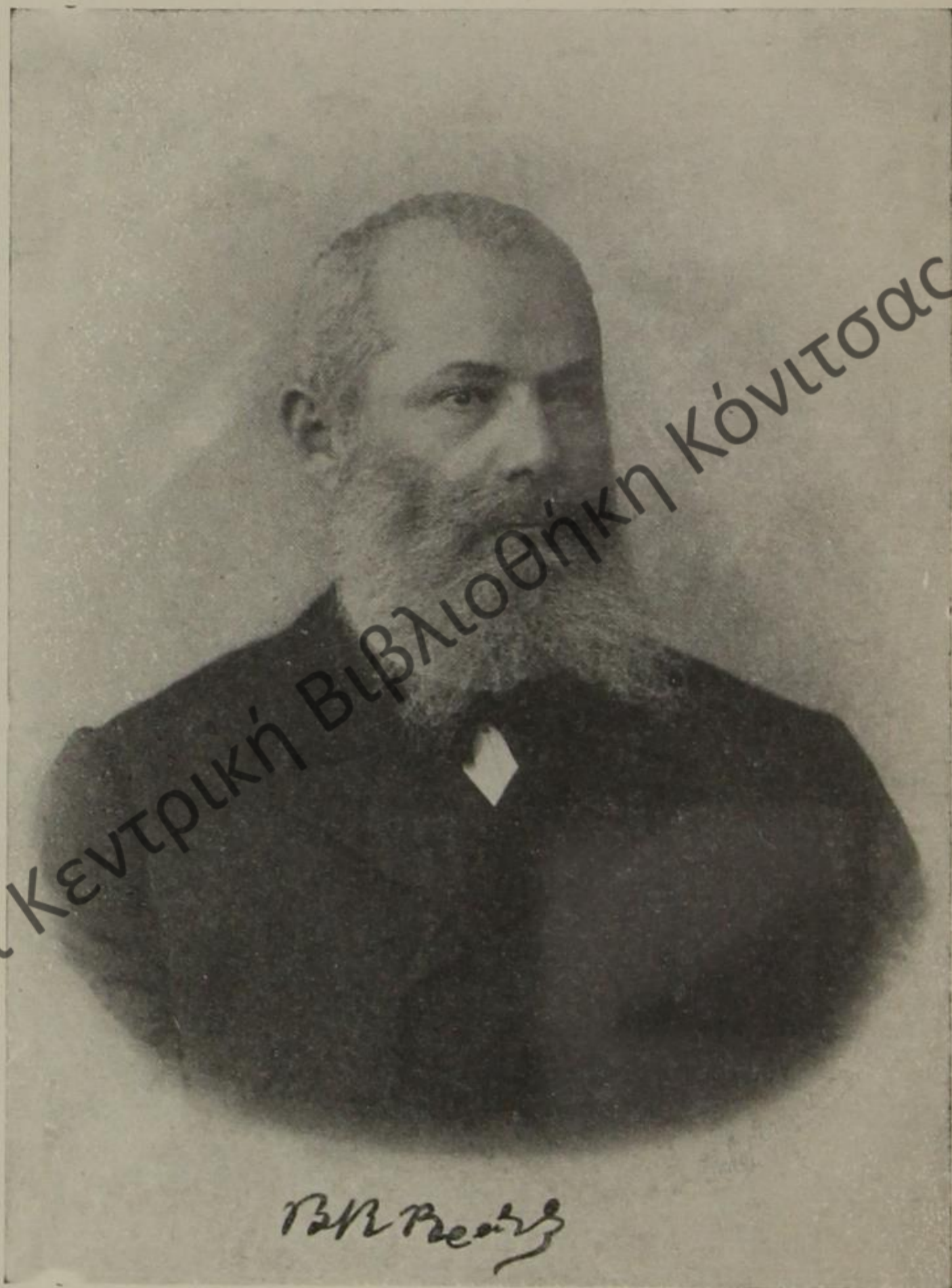
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

1927

3E

4/4

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΡΑΝΟΣ ΒΩΖΑΝΗΣ

ΒΡΑΝΟΣ ΒΩΖΑΝΗΣ

ΥΠΟ

ΠΕΡ. Κ. ΒΙΖΟΥΚΙΔΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΧΡΟΝΙΚΩΝ
ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

1927

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

«Αινέσωμεν δὴ ἄνδρας ἐνδόξους
..... οἱ κατέλιπον ὄνομα
τοῦ ἐκδιηγῆσασθαι ἐπαίνους...
τὸ σῶμα αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη,
καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ζῆ εἰς γενεάς».

Σοφ. Σειράχ, ΜΔ' (Πατέρων ὕμνος) 1, 8, 14.

Ὁ ἀκούων τὰς σκέψεις καὶ μανθάνων τοὺς πρόθετους τῆς νέας τῶν Ἑλλήνων γενεᾶς, τῆς γενεᾶς ἐκείνης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ χάσμα πάσης χώρας καὶ ἀναπτεροῖ τὰς ὠραιοτάτας ἐλπίδας παντός ἔθνους, δὲν δύναται νὰ καταστείλῃ συναίσθημά τι ἀπαισιοδοξίας ἢ οὐ καταλαμβάνεται, μάλιστα δ' ὅταν συγκρίνῃ τὰς ἀντιλήψεις καὶ κατευθύνσεις τῆς συγχρόνου ἑλληνίδος νεότητος πρὸς τὰ ὑψηλὰ ἰδεώδη, τὰ ὅποια ἐνεθουσίασαν ἡμᾶς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἐβανκάλισαν πολλῶ μᾶλλον τοὺς πατέρας καὶ τοὺς πάππους ἡμῶν.

Πεζότης καὶ ὑλολατρεία καὶ φιληδονία συνέχουσι σήμερον κατὰ κανόνα τὰς ψυχὰς τῶν νεαρῶν Ἑλλήνων ἠκιστα διατεθειμένων νὰ ὑποτάξωσι τὰς καπεινὰς ὁρμὰς τοῦ ἀτόμου εἰς τὰς μεγάλας ἰδέας ἢ νὰ ὑποστείλωσι τὸ ἀτομικὸν συμφέρον πρὸ τοῦ κοινοῦ καὶ γενικοῦ. Δὲν πάλλονται αἱ καρδίαι αὐτῶν ὑπὸ τῶν εὐγενῶν αἰσθημάτων, τὰ ὅποια συνεκίνησαν κατὰ τοὺς αἰῶνας τοὺς σκοτεινοὺς τῆς στυγεραῆς δουλείας καὶ ἐδόνησαν τὰ μυχιαίτατα τῶν ψυχῶν τῶν μακαρίων ἡμῶν προπατόρων, οἵτινες δούλην καὶ τεταπεινωμένην εὐρόντες τὴν γενέτειραν ἕνα εἶχον οἰωνὸν ἄριστον, ἕνα στόχον ἀμετάτρεπτον, τὴν πλήρη αὐτῆς ἀπελευθέρωσιν ἀπὸ τοῦ βαρβάρου ζυγοῦ· καὶ ὄντως ἐργασθέντες μετ' αὐτοθυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως ἀνέδειξαν γενεὰν ἡρώων, οἵτινες ἀπέδωκαν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐπὶ αἰῶνας ὄλους φυγαδευθεῖσαν ἐκεῖθεν ἐλευθερίαν καὶ τὴν καλλιστέφανον δόξαν, ἀφ' οὗ διεξήγαγον μεθ' ὑπερανθρώπου ἀντοχῆς καὶ ἀκαταισχύντου ἐλπίδος τοὺς πολυετεῖς ἐκείνους κατὰ τῶν βαρβάρων ἀσιανῶν δυναστῶν καὶ κατὰ τῶν μισελευθέρων εὐρωπαϊκῶν διπλωματῶν ἱεροῦς ἀγῶνας, ὧν τὴν ἑκατο-

στην ἐπέτειον ἐορτάζομεν κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα. Ὁ ἱερός ὑπὲρ τῶν πατρίων ἐνθουσιασμός ἐκδηλούμενος τότε πάντοτε καὶ ἐν παντί, ἰδίᾳ ἐν τῇ ἀγάπῃ πρὸς τὴν μητρικὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν, τὴν αἰωνίαν καὶ ἀνυπέρβλητον, ἣν ἐσεβάσθησαν οἱ διαρρεύσαντες αἰῶνες, καὶ ἐν τῇ πρὸς τὴν θρησκείαν ἀκραδάντῳ πίστει καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ πρὸς τὴν πατρίδα, τὴν ὠραιότεραν καὶ εὐγενεστέραν καὶ ἐνδοξοτέραν πάσης ἄλλης ἐπὶ τοῦ πλανήτου τούτου, ἀνεπτέρου τὸν νοῦν καὶ ἐνίσχυε τὰς ψυχὰς καὶ ἐνεδυνάμωνε τὰ σώματα τῶν μεγαλεπηβόλων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες διὰ τῶν ἠνωμένων αὐτῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν δυνάμεων, τελειουμένων ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀσθενείᾳ καὶ ἐξουθενώσῃ, ἐπετέλεσαν πρὸ αἰῶνος τὸ ὑπέροχον ἑλληνικὸν θαῦμα, τὸ συνταράξαν τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς καὶ τραυματίσαν καιρίως τὸν ἀκατάβλητον τέως γίγαντα, τὸν μολύναντα ἐπὶ αἰῶνας μακροῦς τὴν κοιτίδα τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς τέχνης καὶ ρυπάναντα τὰ ἱερὰ ἐδάφη ἐφ' ὧν ἐβάδισάν ποτε θεοὶ καὶ ἡμίθεοι καὶ ἐξ ὧν ἐβλάστησαν αἱ ὑπαταὶ ἰδέαι τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος.

Ἐὰν δὲ καὶ ἡ σύγχρονος γενεὰ ἀνέπτυξε πρὸ δεκαπενταετίας ἀρετὰς μεγάλας καὶ ἀνέδειξεν ἥρωας, οἵτινες ἐμεγαλοῦργησαν ὡσαύτως ἐν τῷ μέτρῳ τῶν καιρῶν καὶ ἐμεγέθυναν καὶ ἐμεγάλυναν τὴν Ἑλλάδα, τοῦτο ὀφείλεται ἀναντιρρήτως εἰς τὴν οὐκ αὐτῶν μεγάλων διδασκάλων τοῦ Γένους καλλιεργηθεῖσαν καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν χωρήσασαν μεγάλην ἐκείνην ἰδέαν, ἣτις ἤγγισεν ὄντως τὰς ἀκτὰς τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλ' ἐναυάγησεν ἐν μέσῳ λιμένι τοῦτο μὲν ἔνεκα τῶν ἀτασθαλιῶν ἀναξίων ἡγετῶν, οἱ ὅποιοι ἐν ταῖς κρισιμωτάταις τοῦ ἔθνους στιγμαῖς ἔθεντο ὑπεράνω τῶν ἐθνικῶν συμφερόντων τὸ ἴδιον πάθος καὶ τὴν ἀκόρεστον αὐτῶν κενοδοξίαν, καὶ ἐπήνεγκον οὕτω τὴν ἀπαισίαν διαίρεσιν καὶ ἀναστάτωσιν, τοῦτο δὲ ἔνεκα τῆς λιποψυχίας τοῦ πλήθους, λησμονήσαντος τὰς ἱερὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ εὐκόλως παρασυρθέντος ὑπὸ διφόρων ψευδοπροφητῶν, εἰσηγητῶν ὀλεθρίων καινῶν δαιμονίων καὶ νέων ἐθνοφθόρων ἀρχῶν.

Ἄλλ' οἱ ἄνδρες ἐκεῖνοι, οἱ μεγάλοι τὸ φρόνημα καὶ σοφοὶ τὴν γνῶσιν, οἱ κληρονομήσαντες εὐλαβῶς τὰς ἀρετὰς καὶ τὰ ἰδεώδη τῶν προπατόρων καὶ κληροδοτήσαντες αὐτὰ ἀδιάφθορα εἰς τοὺς ἐπιγόνους, ἀπέπτυσαν ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον εἰς τὰς αἰωνίους μονὰς μὴ εὐρόντες ἀνταξίους διαδόχους. Τὸ ἔργον αὐτῶν ἀνέλαβον νὰ συνεχίσωσιν ἄνθρωποι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐστερημένοι ἐθνικοῦ ἐνθουσιασμοῦ καὶ καθοδηγούμενοι ὑπὸ καινῶν τινῶν καὶ φαινομενικῶς ὑπερεχουσῶν ἀρχῶν, αἱ ἅς ἐνεκολπώθησαν κατὰ τὴν βραχεῖαν αὐτῶν ἐν Ἑσπερίᾳ διαμονὴν ἢ ἐξ ἀναγνώσεως συγγραμμάτων ἐξαιρόντων τὰ ἐψιμυθιωμένα ψευδαγαθὰ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ λεγομένου πολιτισμοῦ, ὅστις ἀποτελεῖ ἐν πολλοῖς αὐτόχρομα παρφδιακὴν ἐκδήλωσιν τῆς

ἀληθοῦς ἀνθρωπίνης καὶ κοινωνικῆς ἡμερώσεως, ὡς ἰδιαίτατα ἐφάνη κατὰ τὸν τελευταῖον μέγαν πόλεμον.

Σκοτιζόμενοι ὑπὸ τοῦ ψευδοχρύσου περιβλήματος ἔλκυστικῶν τινων θεωριῶν τῆς Δύσεως, περιφρονοῦσι τὸν ἀληθῆ χρυσὸν τῶν πατρίων καὶ τῆς ἐθνικῆς παραδόσεως, ὡς οἱ ἡμιάγριοι τῆς Ἀφρικῆς, οἱ ἀνταλλάσσοντες τὰ ἀνεκτίμητα πλούτη τῆς χώρας αὐτῶν, τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς ἐλεφαντόδοντας καὶ τοὺς πολυτίμους λίθους, πρὸς στίλβοντα ψευδοκοσμήματα καὶ εὐτελῆ ἀθύρματα τῶν κακοήθων εὐρωπαϊῶν ἐκμεταλλευτῶν τῆς ἀμαθείας καὶ τῆς ἠλιθιότητος αὐτῶν. Καὶ περιφρονοῦσι τὰ ἐθνικὰ Παλλάδια, τὴν γλῶσσαν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ πάτρια καθόλου, καὶ εἰσάγουσιν ἄβασανίστως θεωρίας κοσμοπολιτικὰς καὶ διδάσκουσι τὴν ρῆξιν παντὸς πρὸς τὸ παρελθὸν δεσμοῦ, παρορῶντες πόσον οἱ ἄλλοι λαοὶ φιλοτιμοῦνται νὰ ἀνεύρωσι καὶ ἐξάρωσι μακραίωνας δεσμοὺς πρὸς τοὺς ἰδίους προγόνους, ὧν ἡ ἐν τῇ ἱστορίᾳ σημασία ὠχρῖα πρὸ τῆς αἴγλης καὶ τοῦ μεγαλείου τῶν ἡμετέρων. Διακηρύσσουσιν, οἱ νήπιοι, ὡς μέγα κακὸν τὴν προγονοπληξίαν, ἀλλὰ κατέχονται αὐτοὶ οὗτοι ὑπὸ κακοῦ πολλῶ μείζονος, δηλονότι τῆς ξενοπληξίας καὶ τῶν κοσμοπολιτικῶν λεγομένων ἀρχῶν καὶ τῶν χειρόνων ἔτι «κομμουνιστικῶν» δαιμονίων. Τοιοῦτοι εἶναι σήμερον κατὰ κανόνα οἱ διδάσκαλοι τῆς ἑλληνίδος νεολαίας, οἱ διάδοχοι τῶν διδασκάλων τοῦ Γένους. Καὶ οἱ ἀρχαιότεροι εἶχον σπουδάσει «εἰς τὰς Εὐρώπας» κατὰ τρόπον πάντως βαθυτέρον καὶ εὐσυνειδητότερον ἡμῶν τῶν συγχρόνων, ἀλλ' ὡς αἱ καλαὶ μέλισσαι ἐντρυφῶσιν εἰς τὸν χυμὸν τῶν εὐόσμων ἀνθέων ἵνα παρασκευάσωσι τὸ μέλι, οὕτω καὶ ἐκεῖνοι ἐνεβάθυνον εἰς τὰ ἀγαθὰ μόνον τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἵνα παρασκευάσωσι τὸ μέλι τῆς ἐθνικῆς οὐτῶν διδασκαλίας, δι' οὗ ἐξέτρεφον τὴν ἑλληνίδα νεότητα. Καθηδηγούντο δ' ἐν ταῖς σπουδαῖς αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀξιολόγων ἀρχῶν, ὡς τόσον εὐστοχῶς ἐφήρμωσαν ἀείποτε καὶ ἐφαρμόζουσιν οἱ εὐφυεῖς Ἰάπωνες ἀποκομίζοντες ἐξ Εὐρώπης πρὸς ὄφελος τῆς ἰδίας πατρίδος ὅ,τι κακὸν καὶ ὑγιές, ἀφήνοντες δὲ πάντα τᾶλλα εἰς χρῆσιν τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ἐπιμειδιῶντες τὸ χαρακτηριστικὸν ἐκεῖνο καὶ πολύδηλον αὐτῶν μειδιάμα προκειμένου περὶ πραγμάτων ἐκφύλων, μὴ συμβιβαζομένων πρὸς τὰς ἀρχαιοπρεπεῖς ἀντιλήψεις καὶ τὰ πατροπαράδοτα αὐτῶν ἔθιμα. Καὶ ἐπέστρεφον οἱ ἀείμνηστοι ἐκεῖνοι ἄνδρες ἐξ Ἑσπερίας εἰς τὴν γενέτειραν μεστοὶ μὲν εὐρωπαϊκῆς σοφίας, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἀκραιφνεῖς Ἕλληνες καὶ οὐχὶ κοσμοπολίται, ὡς οἱ πολλοὶ τῶν νεωτάτων «σοφῶν» τῆς Ἑλλάδος, οὐδὲ προσήλυτοι ὀθνεῖων θεσμῶν καὶ διδαγμάτων, ἀκαταλλήλων διὰ τὴν ἑλληνικὴν γῆν.

Εἶναι δὲ λυπηρὸν ὅτι πυκνοῦνται ὀσημέραι αἱ φάλαγγες τῶν τοιαῦτα πρεσβευόντων καὶ θαυμαζόντων ἀκρίτως πᾶσαν εὐρωπαϊκὴν φενάκην καὶ

ναρκισσευομένων διότι ἐκτῆσαντο, ὡς νομίζουσιν, ἀνωτέραν δῆθεν, ἐσπερίαν, μόρφωσιν καὶ νοοτροπίαν. Ὁρμηθέντες ἐκ τῶν ἀνατολικῶν αὐτῶν ἐστιῶν καὶ εὐρεθέντες ἄποροι καὶ ἀχειραγώγητοι εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τῆς Δύσεως, ἐθαμβώθησαν ὑπὸ τῶν στιλβόντων ἐπιχρυσωμάτων οὐχὶ τοῦ κατ' οὐσίαν, ἀλλὰ τοῦ κατ' ἐπιφάνειαν πολιτισμοῦ, ὑπὸ τὸν ὁποῖον κρύπτεται συνήθως ἡ μεθοδικὴ κακοήθεια καὶ ἡ πρωτόγονος ἀνθρωπίνη σκληρότης, ὧν ἐγενόμεθα μάρτυρες τραγικοὶ κατὰ καὶ μετὰ τὸν μέγαν πόλεμον. Καὶ εἶναι δαψιλεῖς οἱ τοιοῦτοι ἡμιαρνησιπάτριδες εἰς δυσμενεῖς κρίσεις καὶ πικροχόλους μομφὰς διὰ πᾶν τὸ ἑλληνικόν, διαρκῶς ἀνευρίσκοντες σημεῖα τρωτὰ καὶ ἐπίφογα. Τοὺς ἀνθρώπους τούτους ἀποτελοῦντας ἰδιαιτέραν τάξιν ἡμιελλήνων ἢ ψευδελήνων, χαρακτηρίζω ὡς *μιγάδας* τοῦ πολιτισμοῦ («*Kulturmischlinge*» θ' ἀπεκάλουν αὐτοὺς γερμανιστί). Εἶναι οἱ «χαφκάστιοι» τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος καὶ ἔπρεπε νὰ φερώμεθα πρὸς αὐτοὺς ὡς φέρονται οἱ ὑπερήφανοι διὰ τὴν καταγωγὴν αὐτῶν Ἄγγλοι πρὸς τοὺς ἐν Ἰνδίαῖς *μιγάδας* τοῦ αἵματος (*halfcaste*). Εἶναι οἱ ἀνθρώποι οἱ ἐσπερημένοι ἐθνικῆς ὑπερηφανείας, διότι δὲν ἔτυχον βαθείας ἐθνικῆς ἀγωγῆς παρὰ καλῶν ἑλλήνων διδασκάλων.

Τοιοῦτο προοίμιον ἐνόμισα ὅτι ἀρμόζει εἰς τὴν σκιαγράφησιν τῆς φυσιογνωμίας τοῦ Βράνου Βωζάνη, προοίμιον ἀποδίδον ἀναναντιορῆτως τὰς σκέψεις καὶ διαθέσεις τοῦ λαμπροῦ τούτου Ἡπειρώτου, ὅστις ὡς ἀνήκων εἰς τὴν ἀρμυρὰν πλέον φάλαγγα τῶν τελευταίων διδασκάλων τοῦ Γένους ἔδρασεν ἐπὶ δύο περίπου δεκαετηρίδας ἐν τῇ Βασιλευούσῃ καὶ οὐτινὰς ἡ ἀνάμνησις μένει ἀκόμη ζωηρὰ εἰς τὰς εὐγνώμονας ψυχὰς τῶν πολυπληθῶν αὐτοῦ μαθητῶν ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Ἐὰν ἔζη ὁ αἰμίμηστος ἀνὴρ καὶ ἀνεγίνωσκε τὰς γραμμὰς ταύτας θὰ ἠσθάνετο ἀναμφιβόλως ζωηρὰν συγκίνησιν, ἀλλὰ καὶ μεγάλην ἱκανοποίησιν διαβλέπων ὅτι ἡ φιλόπατρις αὐτοῦ διδασκαλία δὲν ἔπεσεν ἐπὶ ἀγόνου ἐδάφους καὶ μειδιῶν τὸ σύνηδες αὐτῷ καλοκάγαθον μειδίαμα θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ γράφων αὐτὰς «Χίρωνος φέρει διδασκαλίαν» κατὰ τὴν Πινδαρικὴν φράσιν, ἣν συχνάκις ἐπανελάμβανεν ἐν τῇ παραδόσει εὐχόμενος ὅπως λεχθῆ αὕτη καὶ περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν. Δὲν ἦτο κοινὸς διδάσκαλος ὁ Βράνος Βωζάνης καὶ θὰ ἠδύνατο πάντως νὰ κοσμήσῃ καὶ νὰ τιμήσῃ καὶ ἀκαδημεικὴν ἔδραν, εἰάν ἡ Μοῖρα ἔταπτεν αὐτὸν ἐκεῖ. Ἐγκυκλοπαιδικὸς κατ' ἐξοχὴν καὶ φιλελεύθερος εἰς ἄκρον εἶχεν ἀρτίαν φιλολογικὴν καὶ φιλοσοφικὴν καὶ θεολογικὴν μόρφωσιν, ἡ δὲ διδασκαλία αὐτοῦ ὑπερεῖχε κατὰ πολὺ τῆς κοινῆς καὶ συνήθους. Ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μετὰ ζωηρᾶς συγκινήσεως, καίτοι παρηλθὸν ἔκτοτε ὑπὲρ τὰ τριάκοντα ἔτη, τοὺς ἀδαμαντίνους λόγους δι' ὧν ἐποίκιλλε τὴν ἐρμηνευτικὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων δίδων ζωὴν

εἰς τὰ νεκρὰ γράμματα τῶν στερεοτύπων κειμένων διὰ τῶν συχνῶν καὶ σοφῶν ἐκείνων παρεκβάσεων, ὧν δὲν εἴμεθα τότε βεβαίως εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσωμεν δεόντως τὴν σημασίαν καὶ τὴν βαθύνοιαν, τῶν ὁποίων ὅμως ἠσθάνθημεν βραδύτερον τὴν ζωηρὰν ἐπίδρασιν ἐπὶ τὸν ψυχικὸν ἡμῶν βίον. Δὲν μετεχειρίζετο τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς ὡς ὕλην νεκράν, ἀνατέμνων αὐτοὺς μὲ τὴν μάχαιραν τῆς γραμματικῆς καὶ τοῦ συντακτικοῦ καὶ προκαλῶν τὴν ἀνίαν καὶ ἀντιπάθειαν τῶν μαθητῶν, ἐλλ' ἐξαίρων πρὸ παντὸς τὸν πλοῦτον τῶν ἰδεῶν μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν εὐφράδειαν κατώρθου οἶονεὶ νὰ ἀνιστᾷ αὐτοὺς ἐκ τοῦ τάφου τῶν αἰώνων καὶ νὰ παρουσιάσῃ πρὸ ἡμῶν ὡς ζῶντας κήρυκας τῶν ὑπάτων ἀληθειῶν, ἅς ἐπὶ τοῦ οὐρανίου τούτου πλανήτου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ζῶμεν, κατώρθωσε νὰ συλλάβῃ καὶ ὑποτυπώσῃ τὸ ἀθάνατον ἑλληνικὸν πνεῦμα.

Ἡ πεζότης καὶ ἡ ὑλοφροσύνη, αἵτινες μαστίζουσι σήμερον ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τὴν νέαν ἑλληνίδα γενεὰν δὲν εἶνε ἀπλῶς ἀποτέλεσμα τῆς παγκοσμίου ἀναστατώσεως καὶ τοῦ γενικοῦ ἠθικοῦ κλονισμοῦ καὶ τῆς ἀλλοιώσεως πάσης ἀξίας, αἵτινα ἐπήνεγκε μοιραίως ὁ οἰκουμενικὸς πόλεμος. Ἔχουσι προγενέστερον, φρονῶ, καὶ βαθύτερον αἷτιον. Εἶναι δὲ τοῦτο ἡ κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας παρατηρουμένη καὶ προαίτια ἀραίωσις τῶν ἐνθουσιωδῶν ἐκείνων διδασκάλων τῆς κατωτέρας καὶ τῆς μέσης ἑλληνικῆς παιδείσεως, οἵτινες ἄλλοτε ὡς ἀληθεῖς Μέντορες ἐποδηγείτησαν καὶ ἐξηυγένισαν τὰς προγενεστέρας γενεὰς τοῦ ἔθνους διδάξαντες αὐτὰς διδασκαλίαν ἐθνικὴν καὶ ἐρριζώσαντες εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὸν ἱερὸν ἐνθουσιασμὸν πρὸς πᾶν καλὸν καὶ μέγα καὶ τέλειον.

Τοιοῦτός τις ἦτο καὶ ὁ Βράνος Βωζάνης. Δὲν εἶχε ταχθῆ ὑπὸ τῆς μοίρας εἰς θέσιν στρατηγικὴν, ἀλλ' ἦτο ἀπλοῦς πλὴν γενναῖος καὶ ἰκανὸς ἀξιωματικὸς τῆς παιδείσεως ἐν τῇ μεγάλῃ ποτὲ καὶ νῦν ὄλονέν φθινούσῃ πρωτεύουσῃ τοῦ Γένους, ἀγωνισθεὶς τὸν τίμιον καὶ εὐγενῆ ἀγῶνα, ὡς οἱ ἀφανεῖς ἐκεῖνοι ἐν πολέμῳ ἥρωες, τῶν ὁποίων τὰ ἀνδραγαθήματα ἐπιφέρουσι τὴν τελικὴν νίκην, ἧς ὅμως τὴν δόξαν καρποῦνται μοιραίως οἱ στρατηγοί.

Ὁ Βράνος Βωζάνης κατήγετο ἐκ τῆς φιλομούσου ἐκείνης γωνίας τῆς Ἑπειρωτικῆς γῆς, ἐξ ἧς πλεῖστοι λόγιοι ὠρμήθησαν καὶ ἑκατοντάδες διδασκάλων ἐξεπέμφθησαν κατὰ καιροὺς πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις τοῦ Πανελληνίου, ἐκ τοῦ κλεινοῦ δηλονότι Ζαγορίου. Ἐγεννήθη ἐν Γρεβενητίῳ τῇ 29^ῃ Μαΐου 1846 ἐκ πατρὸς Κωνσταντίνου καὶ μητρὸς Μαρίας Βωζάνη. Ὁ πατὴρ ἔφερε κυρίως τὸ οἰκογενειακὸν ὄνομα Βάκολας, ἀλλὰ διὰ τοῦ γάμου εἰσελθὼν εἰς τὸν πενθερικὸν οἶκον τοῦ Βωζάνη προσέλαβε, κατὰ τὰ εἰωθότα, τὸ ὄνομα τοῦτο, μεταδοθέν, ὡς εἶκός, καὶ εἰς τὰ τέκνα. Ὁ Βράνος οὐχ ἦτιον ἦτο γνωστότερος κατόπιν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὑπὸ τὸ

κύριον αὐτοῦ ὄνομα καὶ συνηθέστερον ὑπέγραφε « Β. Κ. Βράνος », σπανιώτερον δὲ « Β. Κ. Βωζάνης ».

Οἱ γονεῖς τοῦ Βράνου ἦσαν πτωχοὶ γεωργοὶ μόλις κατορθοῦντες μὲ ἠνωμένας ἐργατικὰς δυνάμεις νὰ προσπορίζωνται ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου αὐτῶν τὰ ἀναγκαιοῦντα διὰ τὸν λιτὸν βίον πολυμελοῦς οἰκογενείας, διότι πλὴν τοῦ Βράνου εἶχον ἀποκτήσει καὶ ἕξ ἀκόμη τέκνα, ὧν δύο, ὁ Γεώργιος καὶ ὁ Ἀναστάσιος, ἐπιζῶσιν ἐν τῇ γενετείρᾳ ἐν βαθεῖ γήρατι.

Ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ δὲν ἐπεκράτει εὐπορία καὶ εὐμάρεια, ἀλλ' ἔφ' οὗ ἔξετείνετο ἡ εἰρήνη καὶ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἡ ἐπιστέφουσα τοὺς μακαρίους ἠπειρωτικούς οἴκους τῶν χρόνων ἐκείνων, ἔλαβεν ὁ Βράνος Βωζάνης τὰς στερεὰς βάσεις τῆς ἠθικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως ἀνατροφῆς ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου. Παρὰ πατρός φιλοτίμου καὶ θεοσεβούς καὶ παρὰ μητρὸς ἐναρέτου καὶ φιλοστόργου ἐδιδάχθη τὸν πρὸς τὰ θεῖα σεβασμὸν καὶ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην καὶ τὴν πρὸς τὰ πάτρια λατρείαν καὶ τὴν πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσίωσιν καὶ πᾶσαν ἄλλην ἀρετὴν, δι' ἣν ἐν τῷ μετέπειτα βίῳ διεκρίθη. Εἶχε δ' ἔμφρον τὴν πρὸς τὴν παιδείαν ροπὴν, ἧς τὰ πρῶτα νάματα ἔλαβεν ἐν τῷ ἀλληλοδιδασκτικῷ σχολείῳ τῆς γενετείρας. Ὁ πρὸς πατρός θεῖος τοῦ Βράνου, ὁ ἐπίσκοπος Ἀπολλωνιάδος Χριστοφόρος, ἐκτιμήσας τὴν μεγάλην τοῦ ἀνεψιοῦ φιλομαθειαν καὶ ἐπιμέλειαν ἀπέστειλεν αὐτὸν δωδεκαετῆ, ἰδίαις δαπάναις εἰς Ἰωάννινα, ἔνθα ἐφοίτησεν ἐπὶ δύο ἔτη εἰς τὸ ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἐπὶ ἓν ἔτος εἰς τὴν σεμνὴν Ζωσιμαίαν σχολὴν, ἐν τῇ ὁποία διήκουσεν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἀρχείων αὐτῆς, τὰ μαθήματα τῆς πρώτης τάξεως τοῦ γυμνασίου, λαβὼν κατὰ τὸ τέλος τοῦ σχολικοῦ ἔτους (1860—61) γενικὸν βαθμὸν προόδου μὲν α' (πιθανῶς « ἄριστα », διότι τὸ 5 ἦτο τότε συνήθως ἐν τοῖς σχολείοις τῆς τουρκοκρατουμένης ἑλληνικῆς χώρας ὁ ἀνώτατος βαθμὸς), διαγωγῆς δέ, ἐν ἧ ἔξεδηλοῦτο προφανῶς τὸ ἀνήσυχον καὶ ζωηρὸν πνεῦμα τοῦ Βράνου, τὸν βαθμὸν β'. Τὸ ἐπιὸν ἔτος μετέβη εἰς Ἀθήνας καὶ ἐνεγράφη εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν ἐν ἡλικίᾳ 16 ἐτῶν (τῇ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1862), ἀπεπεράτωσε δὲ τὰς ἐν αὐτῇ σπουδὰς του μετὰ πενταετίαν (26 Ἰουλίου 1867) διακριθεὶς ἐπὶ ἐξαιρετικῇ φιλομαθείᾳ. Ἦτο τότε ἡ χρυσὴ τῆς γεραρᾶς ταύτης σχολῆς περίοδος, καθ' ἣν ἐμορφώθησαν ἄνδρες διαπρέψαντες μετέπειτα ἐν τῇ πολιτείᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ.

Μετὰ τὴν ἀποφοίτησιν αὐτοῦ μετέβη εἰς Σμύρνην ἔνθα διωρίσθη διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐν τῇ Γαλλικῇ πρακτικῇ σχολῇ, τῇ λειτουργούσῃ τότε ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς Ἰωνίας ὑπὸ τὴν αἰγίδα Γερμανικῆς ἐταιρείας τῆς Δυσσελδόρφης. Ὁ πόθος πρὸς ἀνωτέραν μόρφωσιν ἦτο τόσοσ βαθὺς παρὰ τῷ Βράνῳ, ὥστε μετὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν διδασκαλικῶν καθηκόντων ἔσπευδεν εἰς τὸ πτωχικὸν αὐτοῦ δωμάτιον, ἵνα

ἐγκύψη εἰς τὴν μελέτην τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ παρασκευάσθη ἑαυτὸν διὰ τὰς ἀκαδημεικὰς σπουδὰς, πρὸς τὰς ὁποίας ἡ ψυχὴ του ἦτο πάντοτε ἐστραμμένη. Ἡ ἰσχυρὰ πρὸς μάθησιν ὁρμὴ, ἀλλὰ καὶ οἱ γλί-σχοι ἐκ τῆς διδασκαλικῆς δράσεως πόροι, δὲν ἐπέτρεπον αὐτῷ οὐδ' ἀθάνας παρεκτροπὰς, σπανίως δὲ συμμετεῖχε τῶν συνήθων διασκεδάσεων τῶν νεαρῶν καὶ ζωηρῶν Συμυρναίων συναδέλφων.

Ὡς μόνην ἀπόλαυσιν εἶχε τοὺς μακροὺς περιπάτους, δι' ὧν ἀνεκουφί-ζετο σωματικῶς καὶ πνευματικῶς καὶ κατενικά, ὡς ἔλεγε, τὴν ἐκ τῆς πολυ-ώρου διδασκαλίας κόπωσιν. Τοὺς περιπάτους τούτους οὐδέποτε παρημέ-λησε καὶ ἐν τῷ μετέπειτα βίῳ, συνίστα δὲ πάντοτε καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐξαίρων τὴν ζωογόνον ἐπίδρασιν τοῦ ἔξω τῶν πολυανθρώπων κέντρων τῆς πόλεως καθαροῦ ἀέρος καὶ προσπαθῶν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτοὺς τὴν πρὸς τὴν φύσιν λατρείαν καὶ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὰ μικροβιοβοιθῆ «κηφηνεῖα», ὡς χαριτολογῶν ὠνόμαζε τὰ κέντρα τῆς ὀκνηρίας, εἶθα κατα-σπαταλῶσιν ὁμολογουμένως οἱ σύγχρονοι «πεπολιτισμένοι» ἄνθρωποι μέγα μέρος τοῦ βίου αὐτῶν ὑποσκάπτοντες τὴν ἰδίαν ὑγίειαν.

Ἐν ἔτος πρὸ τῆς εἰς Σμύρνην μεταβάσεως αὐτοῦ εἶχεν ἐγγραφῆ ὁ Βράνος Βωζάνης εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου. Ἡ ἐγγραφή αὐτοῦ ἐγένετο, ὡς ἐξηκρίβωσα ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ Πανεπι-στημίου τῆς Halle, ἐπὶ Πρυτάνεως A. P. Παγκάβη γραμματεύοντος Γ. Δόκου (ἀριθ. μητρώου 17 καὶ ἡμερομ. 7 Σεπτεμβρίου 1866). Ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ ἀποκρούσῃ τὴν προσφερθεῖσαν αὐτῷ θέσιν, ἐξ ἧς θὰ προσεπο-ρίζετο τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἔ' αφοσιωθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὰς ἀκαδημεικὰς σπουδὰς, αἵτινες ἦσαν οἱ αὐτὸν διακαῆς πόθος καὶ δυσεκπλήρωτον ὄνει-ρον. Ἐν τούτοις ἡ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον καὶ τὸ ὄνειρον αὐτοῦ ἐξε-πληροῦτο πάντοτε ἢ ὅσον ἐνόμιζεν. Οἱ ἐν τῇ εἰρημένῃ σχολῇ τῆς Σμύρνης γερμανοὶ ἀδελφοὶ τοῦ Βράνου ἐκτιμήσαντες τὸν ἀδαμάντινον χαρακτῆρα καὶ τὴν φιλομάθειαν αὐτοῦ συνέστησαν τὸν νεαρὸν ἠπειρώτην εἰς τὸν διευθυντὴν τῆς ὑποστηριζούσης τὴν σχολὴν γερμανικῆς ἐταιρείας, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ προκαταβάλλῃ ὑπὸ τύπον δανείου τὸ διὰ πανεπιστημιακὴν ἐν Γερμανίᾳ φοίτησιν ἀναγκαῖον ποσόν. Οἱ Γερμανοί, ἐνθουσιώδεις ἐπὶ τῇ περιφανεῖ πολεμικῇ νίκῃ καὶ τῇ ἐθνικῇ παλιγγενεσίᾳ καὶ ἐνώσει αὐτῶν, παρέσχον τότε ἐπανειλημμένως τοιαύτας εὐκολίας εἰς νεαροὺς Ἑλληνας, φιλομαθεῖς καὶ ἐναρέτους, ἐπιθυμοῦντες νὰ μεταστρέψωσι τὸ ἐξ Ἀνατολῆς πατροπαράδοτον πρὸς τὴν Γαλλίαν ρεῦμα εἰς τὴν ἀναγεννωμένην καὶ ἔνδο-ξον πατρίδα αὐτῶν, τὴν χώραν τῶν ποιητῶν καὶ φιλοσόφων, ὡς ἀπεκλήθη, εὐλόγως, καὶ φωτοβόλον ἐστίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων.

Ὁ Βράνος Βωζάνης πλήρης ἐνθουσιασμοῦ μετέβαινε κατ' ἀπρίλιον τοῦ 1871 εἰς Γερμανίαν καὶ τῇ 26ῃ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἐνεγράφετο ὡς civis

academicus εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Χάλλης (Halle a. S.) μεθ' οὗ εἶναι ἀπὸ αἰῶνος ἠνωμένον καὶ τὸ ποτὲ διάσημον τῆς Βιττεμβέργης, τοῦ ὁποίου τὰς ἔδρας ἐκόσμησαν ἄνδρες ἐπιφανεῖς ὡς ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Μελάγχθων. Διήκουσε δ' ἐκεῖ, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ ἀπολυτηρίου, ὅπερ τῇ αἰτήσει μου εἶχε τὴν εὐγένειαν νὰ μοὶ ἀποστείλῃ ἢ γραμματεία τοῦ Πανεπιστημίου τούτου, ἐπὶ τέσσαρα ἐξάμηνα θεολογικά τε καὶ φιλοσοφικά μαθήματα, παρὰ τοῖς καθηγηταῖς Kähler (θεολογικὴν ἐγκυκλοπαιδεῖαν καὶ μεθοδολογίαν), Schlottmann (θεολογίαν τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, περὶ Γενέσεως, περὶ Ψαλμῶν, περὶ φιλοσοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἱστορίαν τῶν Ἑβραίων), Erdmann (ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, περὶ ἐννοίας καὶ ὁρίων τῆς φιλοσοφίας τῶν θρησκευμάτων), Keil (ἱστορίαν τῶν Ὀμηρικῶν ἐπιπέπων, Κικέρωνα, Δημοσθένη καὶ ἄλλα φιλολογικά), Pott (σύγκρισιν τῆς ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς γλώσσης), Droysen (νεωτέραν εὐρωπαϊκὴν ἱστορίαν) καὶ πλεῖστα ἄλλα μαθήματα, ἐν οἷς καὶ πειραματικὴν φυσικὴν (παρὰ τῷ Knoblauch) καὶ ἐξ ὧν καταφαίνεται ἐναργῶς τὸ πάλαιμερὲς διαφέρον καὶ ἡ ἐπιμέλεια τοῦ Βράνου Βωζάνη. Ἐν τῷ ἀπολυτηρίῳ ἐγγράφῳ, φέροντι ἡμερομηνίαν 21ης ἀπριλίου 1873 καὶ τὰς υπογραφὰς τοῦ πρυτάνεως Anschütz, τοῦ δικαστοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Thimmel καὶ τῶν κοσμητόρων τῆς θεολογικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς Beyschlag καὶ Heine, σημειοῦται ἐν τέλει ὅτι «οὐδὲν ὀσμηνὲς ἐγνώσθη ὑπὸ τε ἠθικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἔποψιν», ὅπερ σημαίνει ὅτι καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἠπειρώτης ὑπῆρξε τακτικώτατος καὶ ἐπεδείξατο ἄμεμπτον διαγωγήν ἐν τῇ ξένη χώρᾳ, ἀποφυγὼν τὰς συνήθεις φοιτητικὰς ζωηρότητας καὶ παρεκτροπὰς καὶ ἀφοσιωθεὶς ψυχῇ τε καὶ πνεύματι εἰς τὰς φίλας αὐτῷ ἀκαδημεικὰς ἀκροάσεις καὶ τὰς κατ' ἰδίαν μελέτας ἐν τῇ πανεπιστημιακῇ βιβλιοθήκῃ καὶ ἐν τῷ ἀπερίττῳ φοιτητικῷ δωματίῳ τῆς Grosse Wallstrasse, ἐνθα κατῴκει. (Τὸ οἰκοδόμημα, ὑπ' ἀρ. 15, πεκαλαιωμένον σφύζεται μέχρι σήμερον). Καὶ ἀπεθησαύρισε κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις, δι' ὧν τόσῃν ὠφέλειαν παρέσχε κατόπιν εἰς τοὺς πολυπληθεῖς μαθητὰς αὐτοῦ ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ τόσον εὐχάριστον καθίστα τὴν μετ' αὐτοῦ συνομιλίαν καὶ τὴν φιλικὴν ἀναστροφὴν.

Τῇ 29ῃ ἀπριλίου 1873 ὑπέβαλε τὴν ἐπομένην λατινιστί, κατὰ τὸ τότε ἔθος, συντεταγμένην αἴτησιν· «Triennio academico absoluto, Amplissimo hujus Universitatis Ordini Philosophorum dissertationem tradens, inscriptam illam Ἡ κατὰ τὴν Ἰλιάδα Παλλὰς Ἀθήνη peto ab eo, ut probata dissertatione dignum me habeat, cujus ad summos in philosophia honores impetrandos literarum graecarum, historiae philosophiae antiquae, historiae denique univer-

salis (spec. historiae populi Graeci ab antiquissimis temporibus usque ad novissima) tentetur scientia. B. K. Bozanes». Ὑποστάς δ' ἐπιτυχῶς τὰς ἐπὶ διδακτορία ἐξετάσεις ἀνηγορεύθη ὁ «vir humanissimus atque doctissimus», ὡς χαρακτηρίζεται ἐν τῷ διπλώματι, τῇ 15ῃ αὐγούστου 1873 ὡς «doctor philosophiae et artium liberalium magister», «postquam commentationem inauguralem... diligenter scriptam obtulit et coram in ordinis consessu examen rigorosum sustinuit eandemque commentationem una cum sententiis controversis publica disputatione defendit». Τὸ δίπλωμα τοῦτο ἐκτίσασατο μετὰ διετεῖς μόνον ἐν Γερμανίᾳ σπουδὰς (εἰς τὰς ὁποίας συνυπελαγίσθησαν καὶ αἱ ἐν τῷ Ἐθνικῷ ἡμῶν Πανεπιστημίῳ ἐγγραφαί), σημεῖον καὶ τοῦτο λαμπρὸν τῆς ἐξαιρέτου τοῦ Βράνου ἐπιμελείας καὶ τῆς πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσιώσεως.

Τὴν ἐναίσιμον διατριβὴν καὶ τὰς συνημμένας αὐτῇ ἔξ «θέσεις» ὑπεστήριξεν ὁ Βράνος Βωζάνης δημοσίᾳ ἐν τῷ Auditorium Maximum τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Halle a. S. ἔχων ἀντιλόγους (adversarios) τὸν Δανιὴλ Hahn καὶ τὸν Ροδόλφον Kohlmann. Ὡς ἐναίσιμος δὲ διατριβὴ ἐδημοσιεύθη ἑλληνιστί, τύποις τοῦ Ὀρφανοτροφείου τῆς εἰρημένης πόλεως, τὸ πρῶτον μόνον τῆς ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἡ καθ' Ὅμηρον Παλλὰς Ἀθήνη» ἐκτενοῦς ἐπιστημονικῆς πραγματείας αὐτοῦ μέρος, ὅπερ θ' ἀναλύσω ἐνταῦθα ἐν δυνατῇ συντομίᾳ.

Λαμβάνων ἀφορμὴν ὁ Βράνος Βωζάνης ἐκ τινων σκέψεων διατυπωμένων ὑπὸ τοῦ πολλοῦ Γκάδστωνος ἐν τῷ περιφήμῳ ἐκείνῳ τριτόμῳ ἔργῳ «Studies on Homer and the Homeric age (Oxford, 1858, γερμαν. μετάφρ. ὑπὸ Schuster, Leipzig, 1863), ἐξετάζει ἐν προλόγῳ ζητήματά τινα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν θρησκευμάτων καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὡς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν θρησκειῶν οὕτω καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐκάστης θεότητος τρία διακριτέα σημεῖα, ἦτοι τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ ἀνθρώποφυές καὶ τὸ κατὰ πνεῦμα. Κατὰ ταῦτα ὁ ἐν τῇ ἱστορίᾳ θεὸς εἶναι θεωρητέος α) ὡς Δύναμις φυσικὴ, β) ὡς Δύναμις ἀνθρωπίνη καὶ γ) ὡς πνεῦμα ἦτοι ὡς Δύναμις πνευματικὴ· ἔδει ἄρα καὶ ἡ περὶ τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς πραγματεία νὰ διαιρεθῇ κυρίως εἰς τρία μέρη ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὰ εἰρημένα. Ἄλλ' ὁ Βράνος Βωζάνης φρονεῖ καὶ ἐξαίρει παρακατιῶν ὅτι αἱ παρ' Ὀμήρῳ περὶ θεῶν δοξασίαι ἰδίως μᾶλλον πρὸς τὴν δευτέραν περίοδον τῆς θρησκείας ἀνήκουσι, πρὸς δὲ τὴν τρίτην μόλις ἀμυδρὰ βήματα δύναται τις νὰ διακρίνη, καὶ θεωρεῖ ὡς ἐκ τούτου σκόπιμον νὰ διαιρέσῃ τὴν πραγματείαν αὐτοῦ εἰς δύο μόνον κύρια μέρη, πραγματευόμενος τὴν θεὰν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ὡς φυσικῆς Δυνάμεως, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ἐν τῇ οὐσίᾳ αὐτῆς ὡς Δυνάμεως ἀν-

θρωπίνης. Ἄλλ' ὑποδεικνύει οὐχ ἦττον ἐν τοῖς ἐπομένοις εὐκαιρίας τυχούσης ὅσον ἔνεστι σαφῶς καὶ τὴν πρὸς τὴν τρίτην περίοδον τῆδε κάκεισε παρατηρουμένην τάσιν τοῦ ποιητοῦ.

Τὸ ὅλον πρῶτον μέρος, ἐπιγραφόμενον κατὰ ταῦτα «ἡ Παλλὰς Ἀθήνη ὡς Δύναμις φυσική», ὑποδιαιρεῖται εἰς ἕξ κεφάλαια, ἐν τέλει τῶν ὁποίων μνημονεύεται ἡ σχετικὴ ἐπιστημονικὴ βιβλιογραφία.

Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ πραγματεύεται γενικῶς ὁ Βράνος Βωζάνης «τὰ πελασγικὰ λειψανα περὶ τῆς ἀρχικῆς γενέσεως τῆς θεᾶς», ἥτοι ποιεῖται γενικὰς τινὰς παρατηρήσεις περὶ τῶν ἰχνῶν καὶ ἀναμνήσεων ἐκ παναρχαίας τινὸς θρησκευτικῆς καταστάσεως τῶν παμπαλαίων προπατόρων τῶν Ἑλλήνων, ὧν ἡ θρησκεία ἦν ἐγγυτάτη τοῦλάχιστον πρὸς τὴν ἐν ταῖς Ἰνδικαῖς Οὐέδαις φυσιολατρείαν τῶν Ἰνδογερμανικῶν φύλων, εἴτε ἐντεῦθεν εἴτε ἐκεῖθεν τοῦ Ἑλλησπόντου ἤθελον νοηθῆ οἱ πανάρχαιοι ἐκεῖνοι προπάτορες τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους.

Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ κεφαλαίῳ ἀσχολεῖται «περὶ τῶν ἐτύμων καὶ τῆς ἀρχικῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος καὶ τῶν κυριωτάτων ἐπιθέτων τῆς θεᾶς». Παραβάλλει τὴν Παλλάδα Ἀθηναῖν πρὸς τὴν αἰγυπτίαν θεὰν Νηϊθ καὶ τὴν περσίδα Ἀναχίταν καὶ τὴν φοινικικὴν Ἀνάθ, ἣν δέχεται ὑπάρχουσαν συμπεραίνων ἐκ τῆς τότε οὐ πρὸ πολλοῦ εὐρεθείσης, ἑλληνιστὶ καὶ φοινικιστὶ γεγραμμένης, ἐπιγραφῆς, ἣν καὶ παρεθέτει εἰς τὰς δύο γλώσσας. Ἐκ τῶν ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ εὐφυῶν συγκριτικῶν παρατηρήσεων διαφαίνεται ἡ ἐπιστημονικὴ ἱκανότης καὶ ὁ καλὸς καὶ πολυμερὴς καταρτισμὸς τοῦ γράφοντος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αἱ γνώσεις τῆς σανσκριτικῆς καὶ ἑβραϊκῆς γλώσσης. Περαιτέρω δ' ἐξετάζονται ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ διὰ μακρῶν ἐτυμολογικῶς καὶ φιλολογικῶς τὰ ποικίλα τῆς θεᾶς ἐπώνυμα (Παλλάς, Γοργώνη, Τριτογένεια κ. ἄ.).

Ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ διακρίνονται καὶ ἐξαίρονται εἰδικώτερον τὰ «Ἰχνη ἢ λείψανα τῆς πελασγικῆς οὐσίας τῆς θεᾶς ἐν τῇ Ἰλιάδι».

Ἐν τῷ τετάρτῳ κεφαλαίῳ ἐκτίθεται ἡ «ἐναερίος οὐσία τῆς Ἀθηναῖς καὶ ἡ σχέσις καὶ συγγένεια αὐτῆς πρὸς τὰς ἐναερίους θεότητας Ἥραν καὶ Ἄρην», καὶ παρατίθεται σωρεία χωρίων ἐκ τῆς Ἰλιάδος ἐπιμαρτυρούντων τὸ προκείμενον θέμα· ἐν τοῖς ἐπομένοις τέλος κεφαλαίσις, τῷ πέμπτῳ καὶ ἕκτῳ, ὑποδεικνύονται διὰ βραχέων τὰ δύο ἕτερα πελασγικὰ συστατικά τῆς θεᾶς, τὸ ὕδωρ δηλονότι καὶ τὸ πῦρ· διὸ τὰ δύο τελευταῖα κεφάλαια φέρουσι τὰς ἐπιγραφὰς «Ὑδάτειος ἢ Ποσειδώνειος οὐσία τῆς Παλλάδος Ἀθηναῖς ἐν τῇ Ἰλιάδι» καὶ «Πυρώδης οὐσία τῆς Παλλάδος Ἀθηναῖς καὶ σχέσις αὐτῆς πρὸς τὸν Φοῖβον Ἀπόλλωνα».

Περαίνεται δὲ τὸ πρῶτον τοῦτο μέρος τῆς ὅλης πραγματείας διὰ τῶν ἑξῆς· «Ὅπως ἐν ταῖς Οὐέδαις καὶ ἐν ἄλλοις φυσικοθρησκευτικοῖς ποιήμασι

τῆς ἀρχαιότητος διορθῶ τις καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις παρ' Ὀμήρῳ χωρίον καθαρώτατα καὶ εὐκρινέστατα τὴν παμπάλαιοτάτην ἐκείνην νηπιακὴν τῆς ἀνθρωπότητος περίοδον, ἐν ἣ ὁ ἄνθρωπος ἀνεπιστήμων μὲν τῆς φύσεως καθ' ἑαυτήν, ἀγνοῶν δὲ καὶ τῶν συμβαινόντων τὸ αἷτιον καὶ τῆς ἑαυτοῦ ὑπάρξεως τὸ πόθεν, πῶς καὶ διατί, ἐκτὸς δὲ καὶ πέριξ καὶ ὑπεράνω ἑαυτοῦ μηδὲν ἄλλο ἢ τὴν φύσιν μόνον δεσπόζουσαν βλέπων καὶ ἐξ αὐτῆς τὰ πρὸς τὸ ζῆν λαμβάνων, αὐτὴν δὲ πάλιν καὶ ὀργιζομένην φοβούμενος καὶ τρέμων, ὑφεῖρπεν αὐτῇ εἰκότως, ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς νομίζων ἐξαρτώμενα τῆς τε ζωῆν τὸν τε θάνατον αὐτοῦ. Τὰ χωρία ταῦτα μετατιθέασιν ἡμᾶς εἰς τὴν χρυσὴν ἐκείνην τοῦ γένους ἡμῶν ἐποχὴν, ὅτε ὁ ἐν τῇ φύσει ἀπλῶς καὶ εἰκῆ ζῶν καὶ τῇ φύσει προσκείμενος ἄνθρωπος ἐν τῇ φύσει καὶ διὰ τῆς φύσεως ζητῶν ν' ἀνεύρη καὶ ἐπιγνώσῃται τὸν ἀνέκαθεν ἐμφύτως ἐν τῇ συνειδήσει καὶ ἐν τῷ νοῦ αὐτοῦ λαλοῦντα πλάστην καὶ δεσπότην, ἔθεοποίησε τὴν Φύσιν».

Τοιοῦτον ἐν γενικωτάταις γραμμαῖς τὸ περιεχόμενον τῆς ἐκ 59 πυκνότατα τετυπωμένων σελίδων ἐναισίμου διατριβῆς τοῦ Βράνου Βωζάνη. Βεβαίως δὲν εἶναι δίκαιον νὰ κριθῇ αὕτη σήμερον ὑπὸ τὸ πρῖσμα τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν πορισμάτων. Κρινομένη ὅμως ὑπὸ τοὺς τότε ὄρους δεικνύει τὴν πρωτοτυπίαν ἐν πολλοῖς καὶ τὸ κριτικὸν πνεῦμα καὶ τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ συγγραφέως αὐτῆς, ἐκ δὲ τῆς πληθώρας τῶν παρατασσομένων καὶ εὐστόχως ἐρμηνευμένων ὁμηρικῶν χωρίων διαφαίνεται ὅτι ὁ Βράνος Βωζάνης ἐκ νεωρῆς ἤδη ἡλικίας κατεῖχε τελείως τὰ ἀθάνατα ἔπη τοῦ ὑπάτου τῶν ποιητῶν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄν τὸ δεύτερον μέρος τῆς πραγματείας, περὶ τῆς Παλλάδος Ἀθήνης ὡς Δυνάμεως ἀνθρωπίνης, ἐδημοσιεύθῃ βραδύτερον, δὲν ἐγένετό μοι γνωστόν.

Μετὰ τὰς διδακτορικὰς ἐξετάσεις παρέμεινεν ὁ Βράνος Βωζάνης ἐπὶ τινα χρόνον ἀκόμη ἐν Γερμανίᾳ ἐπισκεφθεὶς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἄλλας τινὰς πανεπιστημιακὰς πόλεις τῆς νεοσυστάτου καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀκμὴν ἀκαθέκτως βαινούσης αὐτοκρατορίας, καταρτισθεὶς εἰδικώτερον εἰς τὴν φιλολογίαν καὶ γενόμενος ἄριστος παιδαγωγός. Ἦσαν τότε οἱ καλοὶ ἐκεῖνοι παλαιοὶ χρόνοι τῆς σοφῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν ἠθικῆς τότε καὶ εὐγενεῖς ἰδεολογίας θεραπευούσης χώρας, χρόνοι ἀλησμόνητοι, τοὺς τελευταίους τῶν ὁποίων καὶ ἡμεῖς οἱ τῆς συγχρόνου γενεᾶς ἠτύχησαμεν νὰ ἐπιζήσωμεν. Ἐκ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἐπικρατουσῶν ὑγιῶν ἀρχῶν ὠφελήθη εἴπερ τις καὶ ἄλλος ὁ Βράνος Βωζάνης, γενόμενος ἄριστος ἐπιστήμων καὶ τέλειος ἄνθρωπος. Ἠγάπησε καὶ δικαίως τὴν τότε Γερμανίαν καὶ θὰ παρέτεινε πολὺ περισσότερον τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν, εἰάν ἠδύνατο. Ἀλλὰ τὸ μὲν πνεῦμα ἦτο πρόθυμον πλὴν τὸ βαλλάντιον ἀσθενές· καὶ οὕτως ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίον γῆν, κάτοχος ἀκλονήτων ἠθικῶν ἀρχῶν καὶ μεστὸς

γνώσεων, σπεύδων νὰ χρησιμοποίησῃ ταύτας πρὸς κοινήν ὠφέλειαν τῆς ἑλληνίδος νεότητος καὶ ἐπειγόμενος ν' ἀπαλλάξῃ ἑαυτὸν τοῦ πιέζοντος αὐτὸν ἠθικοῦ βάρους, δηλονότι τοῦ διὰ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἀναληφθέντος δανείου, ὅπερ ἐθεώρει ἱερὸν καὶ ἀπέτισε μέχρις ὕβολου ἕκ τῶν πρώτων οἰκονομιῶν τῆς εὐσυνειδήτου καὶ λυσιτελοῦς αὐτοῦ ἐργασίας.

Ἐπανακάμψας ὁ Βράνος Βωζάνης ἐξ Ἑσπερίας εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐγένετο ἀμέσως γυμνασιάρχης ἐν Σέρραις (ἐπὶ ἓν ἔτος), εἶτα δὲ ἐν Μοναστηρίῳ, ἐδίδαξε δέ, ἐὰν δὲν μὲ πλανᾷ ἡ μνήμη, καὶ ἐν Κυδωνίαις, ἴσως δὲ καὶ ἐν Τραπεζοῦντι. Ἐν τινι τῶν ἐπαρχιακῶν τούτων πόλεων ἀσθενήσας βαρύτερα ἐκινδύνευσε ν' ἀποθάνῃ ὑποστὰς πλήρη σωματικὴν ἐξάντλησιν καὶ μὴ δυνάμενος νὰ βαδίσῃ, ἀλλὰ κατώρθωσε διὰ τῆς μεγάλης αὐτοῦ θελήσεως, ὡς ἀφηγήθη ἡμῖν ἐξαίρων τὰ θαύματα, ἅτινα δύναται νὰ ἐπιτελέσῃ διὰ τῆς θελήσεως αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος, οὐ μόνον νὰ διαφύγῃ τὸν κίνδυνον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκτήσῃ ὑγίειαν σιδηρᾶν ἐν τῷ μετέπειτα χρόνῳ.

Ἐλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν διωρίσθη ὑποδιευθυντὴς τῆς κατὰ Χάλκην σχολῆς τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων, κατὰ τὰ 1878 ἢ 1879, μετὰ βραχεῖαν δ' ἐκεῖ ὑπηρεσίαν ἐγκατέστη ὀριστικῶς ἐν τῷ Πέραν, ἔνθα τὰ σκῆπτρα κατεῖχε τότε ἀπὸ πάσης ἀπόψεως τὸ ἠπειρωτικὸν στοιχεῖον, ἡγουμένης τῆς ἀειμνήστου ἐκείνης ἠπειρωτικῆς ξυνώριδος, τοῦ Κωνταντίνου Ἡροκλέους Βασιάδου, ἐν τῇ παιδείᾳ καὶ τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου ἐν τῇ ἐμπορίᾳ καὶ τῷ πλούτῳ, ἀμφοτέρων δὲ παραστατουμένων ἐν τῇ φιλομουσίᾳ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ καὶ τῇ ἐκπολιτιστικῇ καθόλου δράσει αὐτῶν ὑπὸ πολυπληθοῦς φάλαγγος διεκεκριμένων τέκνων τῆς ὄντως εὐάνδρου τότε Ἠλείρου. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους εἶχεν ἰδρυθῆ ὑπὸ τεσσάρων λογίων Ἠπειρωτῶν, τοῦ Ἀναστασίου Τάγῃ, οὗ Γεωργίου Χασιώτου, τοῦ Μιλτιάδου Πανταζῆ καὶ τοῦ Χριστοδούλου Καλωταίου, πάντων καθηγητῶν τέως τῆς ἐν Χάλκῃ ἐμπορικῆς σχολῆς, τὸ Ἑλληνικὸν Λύκειον, εἰς τὸ ὅποιον προσελήφθη καὶ ὁ Βράνος Βωζάνης διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἑλληνικῶν μαθημάτων, ἦν καὶ ἐξηκολούθησε πιστῶς μέχρι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀγαπήσας ἰδιαιτέρως τὴν σχολὴν ταύτην. Ἐδίδαξε προσέτι καὶ ἐν τῷ ὑπὸ ἄλλου μεγαλόφρονος τῆς Ἠλείρου τέκνου, τοῦ Κωνσταντίνου Ζάππα, ἰδρυθέντι Ζαπλείῳ Παρθεναγωγείῳ, κατὰ τὸν πρῶτον ἀπὸ τῆς ιδρύσεως τούτου χρόνον, ἐπὶ πολλὰ δ' ἔτη ἐν τῷ παρθεναγωγείῳ τῆς Παλλάδος, ὅπερ διηύθυνεν ἐπὶ μακρὸν ἡ Σαπφὼ Λεοντιάς, ὡς καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ καλῷ ἰδιωτικῷ τοῦ Πέραν Ἑλληνικῷ Ἐκπαιδευτηρίῳ τῶν ἀρρένων, τοῦ Βασιμαζίδου. Εἰς τὰ σχολεῖα ταῦτα ἐφοίτων τότε τὰ τέκνα τῶν καλλίστων καὶ εὐπορωτάτων οἰκογενειῶν οὐ μόνον τῆς πρωτευούσης, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν. Ἦτο δὲ τόση ἡ φήμη τοῦ ὄντως σοφοῦ ἀνδρός, ὥστε καὶ αἱ διευθύνσεις

τῶν δύο ἀρίστων γαλλικῶν διδακτηρίων, τοῦ Λυκείου τοῦ Faure καὶ τοῦ Παρθεναγωγείου τῆς Denaux, εἰς τὰ ὁποῖα ἐσπούδαζον τὰ τέκνα τῆς ἐκλεκτῆς διεθνοῦς κοινωνίας τοῦ Πέραν, ὡς καὶ ἡ ἐφορεία τοῦ Ἀρμενοκαθολικοῦ Κολλεγίου βραδύτερον, εἰς τὸν Βράνον Βωζάνην ἐνεπιστεύθησαν τὴν διδασκαλίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἀλλὰ καὶ τὰ τέκνα τῶν τὰ πρῶτα φερουσῶν ὁμογενῶν οἰκογενειῶν Ζαρίφη καὶ Εὐγενίδου καὶ ἄλλων ἀκόμη ὁ Βράνος Βωζάνης ἐδίδασκε κατ' ἰδίαν καὶ ἐμόρφωνεν. Ἄριστος αὐτὸς καὶ ὡς διδάσκαλος καὶ ὡς ἄνθρωπος, δικαίως ἐκλήθη ὑπὸ τῆς Μοίρας νὰ διδάξῃ καὶ νὰ διαπλάσῃ τὸ ἦθος τῶν φερελπίδων βλαστῶν τῶν ἀρίστων τότε ὁμογενῶν οἰκογενειῶν τῆς Βασιλίδος.

Σημειωτέον πρὸς τούτοις ὅτι τῷ Βράνω Βωζάνη εἶχε προταθῆ τῷ 1889, ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐν Φιλιππουπόλει λειτουργούντων Ζαριφείων Διδασκαλείων, ὧν τὴν ἐποπτείαν εἶχεν ἐπὶ μακρὸν χρόνον ὁ ἐν Κων/πόλει Θρακικὸς Φιλεκπαιδευτικὸς Σύλλογος, ἀλλ' ἀπέφυγε νὰ δεχθῆ, προτιμήσας τὴν ἐν τῷ Πέραν δρασίμ, ἀνετέθη δὲ τότε ἡ διεύθυνσις τῶν εἰρημένων ἐκπαιδευτηρίων εἰς ἕτερον διακεκριμένον ἡπειρωτὴν καθηγητὴν, τὸν γηραιὸν νῦν Ἀλέξιον Ζιμαρίαν, ὅστις διέμεινεν ἐν Φιλιππουπόλει μέχρι τοῦ 1896, ὅτε διωρίσθη γυμνασιάρχης ἐν Ἰωαννίνοις.

Ἄλλ' ἡ ἐθνωφελὴς δρασίμ τοῦ Βράνου, τοῦ εὐρυμαθοῦς τούτου καὶ βαθυγνώμονος Μέντορος τῆς ἑλληνίδος νεότητος, ἐπέπρωτο δυστυχῶς νὰ τερματισθῆ πρόωρος. Τῷ σαββάτῳ 19ῃ αὐγούστου τοῦ 1895, ἡμέρα καθ' ἣν ἡ πόλις ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον σημαιοστόλιστος ἐπανηγύριζε μὲ βεβιασμένον ἐνθουσιασμόν καὶ ὑποκεκριμένην χαρὰν τὴν ἐπέτειον τῆς εἰς τὸν σουλτανικὸν θρόνον ἀναρρήσεως τοῦ τότε Χαλίφου, ἡ ὁμογενὴς κοινωνία τοῦ Πέραν καὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν προαστείων τοῦ Ἄνω Βοσπόρου ἐμάνθανε μετὰ μεγάλης ἐκπλήξεως καὶ μετὰ μείζονος λύπης, ὅτι ὁ Βράνος Βωζάνης, ὁ μέχρι τῆς χθὲς πλήρης ὑγιείας, ὁ ἀείποτε ζωηρὰν ἔχων τὴν ὄψιν καὶ σφριγῶσαν τὴν καρδίαν, ὁ ἀκούραστος εἰς τοὺς μακροὺς περιπάτους, φόβητρον αὐτόχρομα τῶν ἐκάστοτε συνοδῶν αὐτοῦ γινόμενος, εἶχε παραδώσει τὸ πνεῦμα τὴν πρωΐαν ἐκείνην, ὀλίγον πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἐν τῷ ἐξοχικῷ Νεοχωρίῳ τοῦ Καταστένου, ἔνθα διεθέριζε. Μετὰ βραχυτάτην ἀσθένειαν (πνευμονίαν), καθ' ἧς οὐδὲν ἴσχυσαν αἱ προσπάθειαι φίλων ἰατρῶν οὐδ' αἱ περιθάλψεις ἀφωσιωμένων συναδέλφων ἡπειρωτῶν, εἶχε κλείσει διὰ παντὸς τοὺς ζωηροὺς ἐκείνους ὀφθαλμούς, τοὺς ἀκτινοβολοῦντας εὐγένειαν καὶ ἀγαθότητα καὶ σοφίαν. Ἡ πένθιμος ἀγγελία, δι' ἧς μετεδίδοτο ἡ θλιβερά εἶδησις, ἦτο σεμνὴ καὶ ἀπέριττος, ὡς ἤρμοζεν εἰς τὴν μετριοφροσύνην τοῦ ἀνδρός· οὐδεμίαν δ' ἔφερεν ὑπογραφὴν, διότι ὁ Βράνος Βωζάνης ἄγαμος ὢν καὶ μακρὰν τῆς ἐν Ἠπειρῷ πατρικῆς ἐστίας τελευτήσας οὐδένα συγγενῆ καὶ οἰκεῖον εἶχε περὶ αὐτὸν

κατὰ τὰς ὑστάτας τοῦ βίου στιγμᾶς. Κατ' αὐτὰς εἶχον ἀναλάβει εὐσυνειδήτως τὰ καθήκοντα τῶν ἀδελφῶν φίλοι συνηπειρῶται καὶ συνάδελφοι, οἱ ἀείμνηστοι Πέτρος Παπαρρούσης, Νικόλαος Παρανίκας καὶ Ἰωάννης Παγούνης, οἵτινες μετ' αὐταπαρνήσεως περιεποιήθησαν τὸν θνήσκοντα, ἀγρυπνήσαντες παρὰ τὸ προσκεφάλαιον αὐτοῦ καὶ φροντίσαντες περὶ πάντων τῶν ἀναγκαίων εἰς τοιαύτας θλιβερὰς ὥρας.

Τῆς κηδείας, τελεσθείσης αὐθημερὸν ἐν μεγαλοπρεπεῖ ἀπλότητι, προσῆρχεν ὁ ὡς συνοδικὸς παρεπιδημῶν Ἑπειρώτης μητροπολίτης Φιλαδελφείας Στέφανος, παρήσαν δ' ἐν αὐτῇ παρὰ τὸ βραχὺ τοῦ χρόνου καὶ τὸ μακρὸν τῆς ἀποστάσεως σύμπας σχεδὸν ὁ κόσμος τῶν γραμμάτων τῆς προκευούσης καὶ πλεῖστοι ἐπίλεκτοι ἀντιπρόσωποι τῆς ἡγέτιδος κοινωνικῆς κόξεως. Αὐτοπροσώπως εἶχε προσέλθει ὁ εὐγενὴς τῆς Ἑλλάδος πρεσβευτῆς Νικόλαος Μαυροκερδάτος μετὰ τοῦ συμβούλου τῆς πρεσβείας Εὐγενίου Ζαλοκώστα, ὁ δὲ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἀντεπροσώπηθη διὰ τοῦ ἀρχιεπιφύλακος τῶν Πατριαρχείων Καλλινίκου Δελικάνη (τοῦ νῦν μητροπολίτου Κυζίκου). Στέφανοι κατετέθησαν πολλοὶ ἐπὶ τῆς σωροῦ, ἐπικηδεῖους δὲ λόγους ἐξεφώνησαν ὁ πρόεδρος τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου Ζήσης Θ. Ζήσης καὶ ὁ Ἑπειρώτης καθηγητῆς Ἡλίας Δασσαρήτης, ἐντολῇ τῶν συναδέλφων τοῦ μεταστάντος.

Μετὰ τὰς τιμὰς ταύτας ἡ πομπὴ ἐξεκίνησε τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου καὶ πάντες ἐν βαθείᾳ συγκινήσει συνώδευσαν πεζοποροῦντες τὸν σεβαστὸν νεκρὸν μέχρι τοῦ κοιμητηρίου, κειμένου ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς ἐρατεινῆς κωμοπόλεως λοφίσκου ἔνθα ἀδιάκοπος πνέει ἡ δροσερὰ βοσπόριος αὔρα, ἣν ὁ ἀείμνηστος ἀνὴρ ἐπεζήτη κατ' ἔτος μετὰ τὰς σχολικὰς διακοπὰς. Ἐκεῖ μακρὰν τῆς φίλης ἡπειρωτικῆς γῆς εὔρε τὴν ὑστάτην κατοικίαν καὶ ἀνάπαυσιν τὸ φθαρτὸν σῶμα τοῦ Βράνου Βωζάνη, οὐ μακρὰν τοῦ στομίου τοῦ Ἀξείνου Πόντου, ὡς ἀπεκάλει πάντοτε, κατὰ Πίνδαρον, ὁ ἀλησμόνητος διδάσκαλος τὴν Μαύρην Θάλασσαν καὶ κατέναντα τοῦ ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἀκτῆς τοῦ Βοσπόρου ὑψουμένου ὄρους Ἰούσα, ἔνθα κατὰ παράδοσιν κεῖται ὁ τάφος τοῦ Ἀμύκου, τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τῶν Βεβρίκων, γνωστὸς εἰς τὸν λαὸν ὑπὸ τὸ συνηθέστερον ὄνομα «μνήμα τοῦ Ἑλληνο».

Καὶ ἐπένθησαν εἰλικρινῶς ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ἰδιαίτατα οἱ πολλοὶ μαθηταὶ τοῦ Βράνου Βωζάνη τὴν πρόωρον αὐτοῦ ἀπώλειαν, ὁ δὲ βυζαντινὸς τύπος θερμὰς ἔγραψε νεκρολογίας. Ἀπόσπασμα μιᾶς τούτων παραθέτω ἐνταῦθα, διότι ἄριστα καὶ πιστότατα σκιαγραφεῖται ἐν αὐτῷ ἡ μεγάλη φυσιογνωμία τοῦ Ἑπειρώτου διδασκάλου τοῦ Γένους.

«Ἀπώλειαν ὀδυνηροτάτην ὑπέστησαν τὰ γράμματα», ἔγραφεν ὁ χρονογράφος τῶν χρόνων ἐκείνων, «ἥτις ἀληθῆ κατάπληξιν θὰ προξενήσῃ.

Υπαρξίς σφριγῶσα, ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ὑπαρξίς θαλερωτάτη τὴν ὄψιν, ἣτις ὑπισχνεῖτο μακρὰν ἔτι τὴν σπουδαίαν αὐτῆς συμβολὴν εἰς τὴν παιδείυσιν τῆς ἡμετέρας νεολαίας, ἐσβέσθη σήμερον ἀποτόμως ὡς ἀκτινοβόλος λαμπὰς ὑπὸ πνοὴν ἰσχυράν. Ὁ Βράνος Βωζάνης, ὁ ἐπιφανὴς ἐκεῖνος καθηγητής, ὅστις εἶχεν ἀναδειχθῆ παράγων σπάνιος παρ' ἡμῖν, ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν αἰφνιδίως . . . παθῶν συγκοπὴν τῆς καρδίας μετὰ θαλάσσιον λουτρόν. Συνδυάζων ἐν θαυμασίᾳ ἁρμονίᾳ τὰ εἰς διδάσκοντα ἀναγκαιοῦντα προσόντα, θησαυρὸν γνώσεων καὶ εὐρυμάθειαν μετὰ σπανίας μεταδοτικότητος καὶ γοητείας περὶ τὸ διδάσκειν, ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος χαρακτήρ, ἐφείλκε τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν αὐτοῦ μέχρι λατρείας, ἀλλὰ καὶ ἀπεριόριστον τὸ σέβας, διότι κατώρθου θαῦμά τι, ὅπερ ὀλίγοι τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιτυγχάνουσιν, εἶχε δηλαδὴ τὴν μυστηριώδη τέχνην νὰ ἐμπνέῃ βαθυτάτην εὐλάβειαν εἰς τοὺς μαθητάς, χωρὶς νὰ περιορίζῃ τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν, ἐν ᾧ ἄλλοι ἐπιτηδευόμενοι σοβαρότητα ἀκαίρως καὶ ἀτέχνως καθιστῶσι πληκτικὴν τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς παραδόσεως. Τόσαύτην μαγείαν ἐξήσκει ἐπὶ τῶν μαθητῶν ἡ διδασκαλία τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός, ὥστε δὲν ἤκουον τὸν κώδωνα, ὅτε ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς παραδόσεως αὐτῶν, ἀλλὰ διετέλουν ἐξηρητημένοι ἀπὸ τῶν χειλέων τοῦ στομύλου καὶ πολυμαθοῦς καθηγητοῦ, ὅστις διεκρίνετο κατὰ τοῦτο, ὅτι ἦτο καὶ ἀμείλικτος ἐχθρὸς τῆς μηχανικῆς μαθήσεως, ἐπιδιώκων πρὸ πάντων τὴν ἀκόνισιν τῆς κρίσεως τῶν μαθητῶν...» (ἐφημ. «ΚΠολίτης» 19ης αὐγ. 1895 σελ. 2, στήλη 6).

Ὁ ἄγνωστος χρονογράφος, ὁ γράψας τὰ ἀνωτέρω, ἀληθῶς οὐδεμίαν ἔλεγεν ὑπερβολὴν. Ὁ Βράνος Βωζάνης ἦτο ὄντως ὁ μόνος καθηγητής, τῶν μαθημάτων τοῦ ὁποίου τὴν ἑναρξιν μετὰ χαρᾶς ἀνεμένομεν πάντοτε. Ἦτο τόσοσπονδῶς καὶ εὐχάριστος ἡ διδασκαλία αὐτοῦ μὲ τὰς ἀληθσομνήτους ἐκείνας φιλοσοφικὰς καὶ ἠθικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς καὶ ἄλλας παρεχόμεναις, ὥστε οὐδέποτε ἠσθάνθημεν ἀνίαν ἢ κόπωσιν εἰς τὰς παραδόσεις αὐτοῦ. Πολλάκις δὲ ὅταν συνέπιπτε νὰ ἀκολουθῆ ἡ ὥρα τῶν τουρκικῶν μαθημάτων, ἡμεῖς αὐτοὶ προετεινόμεν εἰς τὸν προσφιλεῖ καθηγητὴν νὰ συνεχίσῃ τὴν διδασκαλίαν καὶ σπεύδοντες ἐζητοῦμεν ἐπινεύοντος ἐκείνου τὴν ἐπιβαλλομένην συγκατάθεσιν τοῦ δικαιοῦχου τῆς ὥρας, τοῦ καλοῦ κἀγαθοῦ Μουσταφᾶ Ρεσίτ, ἦν μετ' εὐχαριστήσεως παρεχώρει ὁ φυγόπονος ἀσιάτης καὶ μετὰ μεῖζονος προθυμίας ἐδέχετο ὁ Βράνος Βωζάνης ἐκτιμῶν τὴν ἀκραιφνῆ πρὸς αὐτὸν ἀγάπην τῶν μαθητῶν καὶ τὸν ζωηρὸν αὐτῶν πρὸς μάθησιν ζῆλον. Καὶ εὐγνώμονες προεπέμπομεν αὐτὸν καθ' ἐκάστην μετὰ τὸ πέρας τῆς παραδόσεως οἶονεῖ ἐν θριάμβῳ περικυκλοῦντες αὐτὸν καὶ συνοδεύοντες μέχρι τῆς αὐλείου θύρας τῆς σχολῆς, τοῦθ' ὅπερ δι' οὐδέν' ἄλλον καθηγητὴν συνέβαινε.

Καλὸς ψυχολόγος καὶ δεινὸς παιδαγωγὸς ἐγνώριζε νὰ θίγῃ πάντοτε

τάς εὐπαθεῖς χορδὰς τῆς εὐπλάστου καὶ ἀκάκου παιδικῆς ψυχῆς καὶ νὰ συγκινῇ ταύτην βαθύτατα καὶ νὰ συναρπάξῃ καὶ ἐνθουσιάζῃ τὸ φιλομαθὲς παιδικὸν πνεῦμα. Προσῆρχετο πάντοτε εἰς τὴν παράδοσιν μὲ φαιδρὸν τὸ πρόσωπον, γνωρίζων πόσον δυσαρέστως προδιαθέτει τὰς ζωηρὰς παιδικὰς ψυχὰς, καὶ δὴ ἐν πρωΐναῖς ὥραις, ἢ στυγνῇ κατήφεια καὶ ἢ ὑποκριτικῇ τῆς μορφῆς αὐστηρότητι, ἦν ἐπιτηδεύονται ἀπαιδαγώγητοί τινες διδάσκαλοι καθιστῶντες ἀνιαρὸν τὸ μάθημα καὶ πνιγηρὰν τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς παραδόσεως. Ἐπιεικῆς ἐν τῷ ἀναγκαίῳ μέτρῳ καὶ φιλοδίκαιος καὶ εὐγενέστατος τοὺς τρόπους, οὐδέποτε μεταχειριζόμενος ὕβρεις ἢ βαρεῖας φράσεις, δηλητηριαζούσας τὴν παιδικὴν καρδίαν, καὶ φιλόκαλος κατ' ἐξοχήν, ἐκδηλῶν τὴν φιλοκαλίαν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐπιμελεῖ προσοχῇ περὶ τὴν ἀμφίεσιν, ἀσυνήθει εἰς τοὺς πολλοὺς τῶν διδασκάλων, παρεῖχεν ἑαυτὸν ἄριστον παιδαγωγικὸν ὑπόδειγμα πρὸς μίμησιν τῇ φύσει πρὸς αὐτὴν ρεπούση νεολαία. Οὐδέποτε περιώριζε τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ἔμφυτον τῶν μαθητῶν ζωηρότητα, ἀλλ' εἶχε τὴν δύναμιν νὰ συγκρατῇ ἐντὸς τῶν πρεπόντων ὁρίων τὴν σχολικὴν πειθαρχίαν, ἀνευ βιαίων μέτρων, συνετέλει δ' ἀναντιρρήτως εἰς τοῦτο καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ παράστημα, δι' οὗ ἐπεβάλλετο, καὶ κατώρθου νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν τάξιν τὸν ἐκ παιδικῆς ἀκρισίας διακόπτοντα ἀκαίρως τὸ μάθημα ἢ ἄλλως ἀτακτοῦντα μὲ ἐν μόνον βλέμμα πλάγιον καὶ διαπεραστικόν, ἀλλὰ καὶ ἀγαθὸν ἐν ταῦτῳ, μὲ μίαν μόνην λέξιν, ἀρχαίαν συνήθως («τανύγλωσσε» ἢ «θρασύστομε» ἢ «γλῶτταν ἀκαίριμε»), αὐστηρῶς καὶ βραδέως προφερομένην.

Τὸν ζῆλον δὲ τῶν μαθητῶν καὶ τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς τὰ ἑλληνικὰ γράμματα κατώρθου νὰ διεγείρῃ καὶ προάγῃ ὁ Βράνος Βωζάνης διὰ τοῦ εὐστόχου τρόπου, καθ' ὃν ἐδίδασκε, μὴ κατατριβόμενος, ὡς οἱ πλεῖστοι, περὶ τὰ ταπεινὰ καὶ ξηρὰ τῆς συνήθους διδασκαλίας, ἀλλ' ὡς νοῦς ὑψιπέτης καθοδηγῶν ἐν πάσῃ εὐκαιρίᾳ τοὺς μαθητὰς πρὸς τὰ ὑπέρτατα τῶν ἀρχαίων διανοήματα καὶ διδάγματα καὶ προσπαθῶν ἑκάστοτε ν' ἀναπτέρωνῃ τὴν διάνοιαν αὐτῶν πρὸς τὰ δυσπρόσιτα ὕψη τοῦ ἑλληνικοῦ κάλλους καὶ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας. Ἐναυλοὶ εἶναι ἀκόμη εἰς τὰ ὦτά μου αἱ πολύτιμοι καὶ ἀλησμόνητοι ὑποθηῆκαι, τὰς ὁποίας μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν μας, κατὰ τὴν ἀποχαιρτιστήριον παρ' αὐτῷ ἐπίσκεψιν πρὸς ὑπογραφὴν τῶν πτυχίων, ὁμιλῶν ἐπὶ ἡμιόλιον ὥραν μετ' ἀπαραμίλλου εὐγλωττίας καὶ ζωηροῦ ἐνθουσιασμοῦ ἔδιδεν εἰς ἡμᾶς τοὺς τελευταίους, φεῦ, μαθητὰς αὐτοῦ, ἀναπτύσσων ἀπαξ ἔτι τὴν σημασίαν τῶν ἀπεράντων θησαυρῶν τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἀξιῶν παρ' ἡμῶν, ὅπως ἔχωμεν ὡς ἀπαράβατον ἐν τῷ βίῳ ἀρχήν, ἵνα μίαν τοῦλάχιστον σελίδα ἐκ τῶν κλασσικῶν ἔργων τῆς ἀρχαιότητος ἀναγινώσκωμεν καθ' ἑκάστην πρὸς διδασκαλίαν καὶ τέρψιν. Διεβεβαίου δὲ ἡμᾶς κατὰ τὴν ὑστάτην ἐκείνην δυστυχῶς συνάντησιν, ὅτι διὰ

τῆς προτεινομένης μεθόδου θὰ ἐμορφούμεθα ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν τελειότερον καὶ θὰ ἐμανθάνομεν πολὺ περισσότερα καὶ καλύτερα παρὰ φοιτῶντες ἀκατεύθυντοι εἰς τὰ μεγαλοπρεπῆ «Πανεπιστήμια», ὡς ἀπεκάλει συχνάκις τὰ Πανεπιστήμια τῆς Ἑσπερίας μὲ τὸ σύνθημα αὐτῷ εἰρωνικὸν μειδίαμα χαριτολογῶν καὶ σατυρίζων τὰς ἀμεθόδους καὶ ἐπιπολαίας συνήθως τῶν νεαρῶν Ἑλλήνων σπουδᾶς, δι' ὧν ἐδημιουργήθη κατὰ περιόδους πληθώρα δοκησισόφων λογίων καὶ ξενοπλήκτων ἡμειπιστημόνων, ὧν ἡ δραῖσις δὲν ὑπῆρξε πάντοτε ὠφέλιμος εἰς τὴν πολιτείαν καὶ τὸ ἔθνος. Εἶναι λυπηρὸν ὅτι ἴσως οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἠκολούθησε πιστῶς τὴν ἀδαμαντίνην ἐκείνην συμβουλήν.

Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς εὐσυνειδησίας καὶ τῆς πρὸς τὸ καθῆκον ἀφοσιώσεως τοῦ ἀνδρὸς εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι καίπερ κάκιστα ἀμειβόμενος τότε, ἔνεκα τῶν ἐξαιρετικῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους οἰκονομικῶν δυσχερειῶν τῆς σχολῆς, οὐ μόνον οὐδεμίαν παρέλειψεν ὥραν τοῦ προγράμματος, ἀλλὰ καὶ παρενέβαλλε συχνάκις, ἰδίᾳ περὶ τὰ τέλη τοῦ σχολικοῦ ἔτους, πολλὰ ἐπιπροσθέτους ὥρας, ἵνα συμπληρώσῃ τὴν ὕλην τῆς διδασκαλίας, ἣν εἶχεν ὑπ' ὄψει. Εὐνόητον ὅτι διὰ τὰς ὥρας ταύτας οὐδεμίαν εἶχεν ἀμοιβήν.

Αἱ πολλαὶ καθ' ἑβδομάδα ὥραι τῆς διδασκαλίας καὶ ὁ πρόωρος θάνατος δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν Βράνον Βωζάνην νὰ διακομίσῃ περισσότερον ὡς συγγραφεὺς. Πλὴν τῆς μνημονευθείσης ἀνωτέρῳ ἐναισίμου διατριβῆς καὶ τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ ἑσραίων διαλέξεων αὐτοῦ (βλ. τὸν πανηγυρικὸν τόμον «Πεντηκονταετηρίς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου») καὶ μικρῶν πραγματειῶν δημοσιευθεισῶν ἐν ἑφημερίσι καὶ περιοδικοῖς καὶ ἡμερολογίοις, οὐδὲν ἄλλο ἔργον τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς ἐγνώσθη. Ἐχω λόγους νὰ εἰκάζω ὅτι εἶχε πολλὰς χειρογράφους μελέτας, ἐν αἷς καὶ αἱ θαυμάσιαι ἐκεῖναι καὶ ἐκτενεῖς καλλιλογικαὶ ἀναλύσεις τῶν δραμάτων τῶν πρώτων μεγάλων τραγικῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος, τὰς ὁποίας παρέδιδεν ἑκάστοτε πρὸς μελέτην τοῖς μαθηταῖς εἰς ἴδια χειρόγραφα, διακρινόμενα οὐ μόνον διὰ τὸν πλοῦτον τῶν ὡραίων ἰδεῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ πρωτότυπον καὶ ἰδιόρρυθμον τῆς ἀδραῖς γραφῆς, —διότι ὁ Βράνος μετεχειρίζετο ἀκόμη, λήγοντος τοῦ ΙΘ' αἰῶνος, τὸν πατροπαράδοτον ἀρχαῖκόν τύπον τῆς ἐκ πτεροῦ χηνὸς γραφίδος. Ἐν τούτοις δὲν εὐρέθησαν αἱ πραγματεῖαι ἐκεῖναι μετὰ θάνατον, σφετερισθεῖσαι, ὡς ἤκουσα, παρὰ τινος συναδέλφου, ἀποθανόντος μετ' οὐ πολὺ, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ φόβου τῆς δῆθεν ἐπιληψιμότητος τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ὡς ἐληλατήθη διὰ τὸν αὐτὸν δῆθεν λόγον καὶ ἡ πλουσία βιβλιοθήκη τοῦ Βράνου Βωζάνη πρὸ τῆς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀφίξεως τῶν ἐξ Ἑπείρου ἀδελφῶν καὶ κληρονόμων αὐτοῦ, οἵτινες διενεμήθησαν τὰ ἐναπολειφθέντα συγγράμματα καὶ ἐπώλησαν αὐτὰ ἀκαίρως καὶ ἀσκόπως.

Τὸν πλοῦτον τῶν γνώσεων, ἃς μετὰ πόνου καὶ μόχθου καὶ στερήσεων κατ' ἀρχάς, κατώρθωσε ν' ἀποταμιεύσῃ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ἀκαμάτως ἐργαζόμενος ὁ Βράνος Βωζάνης, μόλις ἐπὶ δύο δεκαετηρίδας ἐπέπρωτο νὰ χρησιμοποιήσῃ πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν τῆς ἑλληνίδος νεολαίας. Ἡ κακότροπος Μοῖρα ἔκοψε τὸ νῆμα τοῦ βίου αὐτοῦ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῆς δράσεως αὐτοῦ. Καὶ ἐπέπρωτο ὡς ἐκ περισσοῦ νὰ ἀποβῇ ὁ πρόωρος θάνατος τοῦ Βράνου Βωζάνη κακὸν προανάκρουσμα διὰ τὴν ἡπειρωτικὴν πλειάδα τῶν μορφωτῶν τῆς νεότητος, τὴν διαπρέπουσαν τότε ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς δημοσίας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκπαιδεύσεως. Ὁ Βράνος Βωζάνης ἦτο ὁ φωτεινότετος ἀστὴρ τῆς Πλειάδος ἐκείνης, ὁ πρῶτος δύσας. Δὲν παρῆλθε χρόνος πολὺς καὶ ἐσβέσθησαν καὶ οἱ λοιποὶ ἀστέρες ὁμοίου ἢ μικροτέρου μεγέθους. Ἐξέλιπον μετ' οὐ πολὺ ὁ εἷς μετὰ τὸν ἄλλον ὁ Ἀναστάσιος Τάγης καὶ ὁ Φίλιππος Τάγης, ὁ Ματθαῖος Παρανίκας καὶ ὁ Νικόλαος Παρανίκας, ὁ Ἡλίας Λασσαρήτης καὶ ὁ Πέτρος Παπαρρούσης καὶ οἱ ἄλλοι καὶ οὕτω τὸ ἡπειρωτικὸν στοιχεῖον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ αἰῶνος τούτου ἔχασε τὴν ἐν τοῖς γράμμασιν ἡγεσίαν, ἣν εἶχεν ἐν τῇ βασιλευσίῳ, ὡς ἀπόλεσε αὐτὴν πρότερον καὶ ἐπὶ ἄλλων κλάδων τῆς κοινωνικῆς δράσεως διὰ τῆς ἐκ τοῦ Βυζαντίου ἀποδημίας τοῦ Χρηστάκη Ζωγράφου καὶ τοῦ Κωνσταντίνου Καραπάνου καὶ ἄλλων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, καὶ διὰ τοῦ θανάτου ἐξόχων τῆς Ἠπείρου τέκνων, ἐν οἷς πρῶτιστος ὁ Κωνσταντῖνος Ἡροκλῆς Βασιιάδης, μεταστάντων εἰς τὸν αἰῶνιον βίον χωρὶς νὰ καταλίπωσιν ἀνταξίους διαδόχους.

Ἄλλ' ἡ εὐλαβὴς ἀναμνησις τῶν λαμπρῶν ἐξ Ἠπείρου φιλολόγων καὶ παιδαγωγῶν τῆς παρελθούσης γενεᾶς καὶ μάλιστα τοῦ Βράνου Βωζάνη μένει πάντοτε ζωηρὰ καὶ ἀμείωτος εἰς τὰς ψυχὰς τῶν πολλῶν ἐπιζώντων μαθητῶν. ἵνα δὲ καὶ οἱ ἐπιγιγνώμενοι τιμήσωσι δικαίως τὴν μνήμην τοῦ ἀθροῦβως ἀλλὰ τελεσφόρως δρᾶσαντος πραγματικοῦ τούτου Διδασκάλου τοῦ Γένους καὶ μὴ ἀμαυρωθῇ ὑπὸ τῆς σκληρᾶς λήθης τὸ ἐθνωφελὲς αὐτοῦ ἔργον, ἐχαράχθησαν αἱ γραμμαὶ αὗται, «ad perpetuam memoriam», ὑπὸ εὐγνώμονος μηθητοῦ, ὀφείλοντος τῷ Βράνω Βωζάνη οὐ μόνον τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς καὶ μέγα μέρος τῶν ἐγκυκλοπαιδικῶν αὐτοῦ γνώσεων, ἀλλὰ καὶ τὸ βαθὺ συναίσθημα τῆς ὑπερηφανείας ὅτι ἐγεννήθη Ἕλληνας, ἔνεκα τοῦ ὁποῖου, καίπερ ἐπὶ τρεῖς σχεδὸν συνεχεῖς δεκαετηρίδας διαμένων ἐν Ἑσπερίᾳ, οὐδὲ μόριον ἀπέβαλε τῆς ἑλληνικῆς αὐτοῦ ὑποστάσεως καὶ τῶν ἑλληνικῶν αὐτοῦ φρονημάτων.

Εἴη ἔσασι τετιμημένη ἡ μνήμη τοῦ Βράνου Βωζάνη, ὅς «κατέλιπεν ὄνομα τοῦ ἐκδιηγῆσασθαι ἐπαίνους»· τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν εἰρήνῃ ἐτάφη, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ ζῶη εἰς γενεάς!

Ἐν Βερολίῳ, κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1927.

Αὐτοβιογραφία Βράνου Βωζάνη,

συνημμένη τῇ ἐνασίμῳ αὐτοῦ διατριβῇ.

V I T A

Natus sum Branos Bozanes Grebenitii, quod oppidum est Epiri Septemtrionalis, die X Junii MDCCCXLVI patre Constantino e gente Bacolae i.e. Nicolaides, matre Maria e gente Bozanes. Fidem profiteor orthodoxam ecclesiae orientalis, cui praeest Patriarcha Oecumenicus Constantinopolitanus. Primis literarum elementis imbutus, duodecim annos natus, Johanninam, in Caput Epiri, me contuli, ubi per tres fere annos primum scholam, quae vocatur, hellenicam, deinde infimam gymnasii classem frequentavi. Johannina profectus sum Athenas, qua in urbe quatuor post annos maturitatis testimonio instructus et auctumno anni MDCCCLXVI civium academicorum numero adscriptus, per duo semestria docentes audivi viros doctissimos Kontogonen, Rhompoten, Rhussopulon, Kastorchen, Bernardacemi Strumpon, Pelarinon et Diomedem Kyriakon. Auctumno anni sequentis Smyrnam transmigravi, quippe invitatus, ut docerem linguam literasque Graecas recentiores in Collegio reali Gallico, gubernato illo nec non sustentato a Societate Germanica Dueseldorfiana. Quo munere per duos annos functus studiis theologicis et philosophicis operam navaturus Germanicam peti, ibique in Universitate Halensi scholis usus sum virorum doctissimorum Gustavi Droyseni, Erdmanni, Jakobi, Kaehleri, Keilii, Knoblauchii, Pottii, Schlottmanni, Tholuckii. His viris omnibus gratias ago quam maximas, praeter ceteros vero gratissima prosequar memoria vv.dd. Schlottmannum, Keilium, Erdmannum, Pottium, qui de studiis meis recte instituendis et consilio et auctoritate quantopere sunt meriti memoriam non deponam.

Θέσεις, ἃς ὑπεστήριξε δημοσίᾳ ὁ Βράνος Βωζάνης
ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς *Halle-Wittenberg* κατὰ τὴν ἡμέραν
τῆς εἰς διδάκτορα τῆς φιλοσοφίας ἀναγορεύσεως αὐτοῦ.

SENTENTIAE CONTROVERSAE.

I. Di veterum populorum a principio vires quaedam naturae fuerunt, quae vel in coelestibus phaenomenis vel in creatione mundi apparebant.

II. Minerva, qualis ab Homero describitur, summam omnium virtutum, pietatis, prudentiae, fortitudinis, justitiae, temperantiae, significat.

III. Virga divina, qua Minerva Ulixem in varias figuras convertisse dicitur, referenda est ad mirificam illam vim naturae, quae in mutationibus anni conspicitur.

IV. Carmina Homeri, sicut apud veteros Graecos, ita nunc quoque in institutione iuventutis plurimum valent ad verecundiam et pietatem excolendam.

V. In educatione puerorum cupiditas honoris et confidentia sui non opprimenda, sed recte dirigenda est.

VI. Immerito Capodistrias tamquam tyrannus et proditor patriae atque communis salutis arguitur.

Σημ.—Τῇ γραμματείᾳ τοῦ ἐν Halle a. S. Πανεπιστημίου, παραχωρήσασθαι μοι εὐγενῶς πρὸς ἔρευναν τὰ ἀρχεῖα τὰ περιέχοντα τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν διδακτορικῶν ἀναγορεύσεων τῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς, ὡς καὶ τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀρχαίῳ φίλῳ καὶ ἀόκνῳ ἐν τῷ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγῳ πάλαι συνεργάτῃ κ. Ὁδ. Ἀνδρεάδῃ καὶ τῷ ἐν Γρεβενητίῳ φιλοπόνῳ δημοδιδασκάλῳ κ. Ἀναστασίῳ Φάφα, οἵτινες μετέδωκάν μοι βιογραφικὰς τινὰς εἰδήσεις, ἐκφράζω ὧδε θερμὰς εὐχαριστίας.

Π. Κ. Β.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας